

- [12] Harkusha V. V. Formuvannya navykiv spilkuvannya i komunikatyvnykh zdibnostey v protsesi osobystisno oriyentovanoho navchannya usnomu inozemnomu movlennyu: avtoref. dys. kand. psykhol. nauk. Kyiv, 1992. 18 s.
- [13] Demisheva A.K. Rol'ovi ihry na urokakh anhliys'koyi movy. Anhliys'ka mova i literatura. 2010. № 13. S. 2-9.
- [14] Kylyvnyk V.M. Rol'ova hra yak ody z metodiv aktyvnoho navchannya studentiv inozemniy movi. URL: <http://mp2.umo.edu.ua/wp-content/uploads/2012/04/Київник.pdf>
- [15] Konysheva A.V. Igrovoy metod v obuchenii inostrannomu yaziku. SPb.: Izdatel'sko-poligraficheskiy tsentr «KARO», 2006. 192 s.
- [16] Kon'kova T. M., Shalayeva V.V. Rol'ova hra yak zasib aktyvatsiyi piznaval'noyi diyal'nosti studentiv pry vyvchenni anhliys'koyi movy v vyshchyykh navchal'nykh zakladakh. Scientific Journal Virtus. 2018. № 20, Part 1. C.208-211.
- [17] Gudzyk I.P. Kompetentnisno oriyentovane navchannya rosiys'koyi movy u pochatkovykh klasakh (u shkolakh z ukrayins'koyu movoyu navchannya): avtoref. dys. ... d-ra. ped. nauk. Kyiv, 2008. 39 s.
- [18] Chernysh V. V. Orhanizatsiya ta provedennya rol'ovykh ihor na urokakh inozemnoyi movy. Inozemni movy. 2010. № 4. S. 7-15.
- [19] Kholmakova YU.V. Kharakterystyka rol'ovoyi hry yak efektyvnoho pryomu navchannya inozemnym movam. Young Scientist. 2016. No 12 (39). S. 535
- [20] Evans V., Duli Dzh. Kar'yerni shlyakhy: anhliys'ka dlya spetsial'noho pryznachennya (ESP) Express Publishing, 2020. URL: <https://www.careerpaths-esp.com/esp-catalogue>
- [21] Rol'ovi ihry na urokakh anhliys'koyi movy URL : <https://vseosvita.ua/library/rolovi-igri-na-urokah-anglijskoi-movi-340347.html>.

УДК 378.015.31

DOI: 10.31652/2412-1142-2022-65-166-173

Московчук Ольга Сергіївна

доктор філософії, асистент кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0003-4568-1607
moscovchuk_olia@ukr.net

Столяренко Олена Вікторівна

доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0002-1899-8089
olena-best@ukr.net

Столяренко Оксана Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Вінницького національного технічного університету,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0001-7080-0626
oksanny-81@ukr.net

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ

Анотація. Наш час характеризується нескінченним і потужним інформаційним потоком, що зумовлює інноваційні зміни в усіх сферах життя суспільства. У зв'язку зі складними процесами, що стосуються інформатизації та цифровізації суспільства, змінюються вимоги до компетенцій сучасних фахівців. У новому державному освітньому стандарті прописані компетенції, якими повинен володіти педагог. Крім основних, базових компетенцій, які передбачають загальні фахові знання, важливими для ефективної і продуктивної праці визнані інформаційна, комунікативна, правова, креативна,

рефлексивна, соціальна, соціокультурна, конфліктологічна. У статті наведено результати аналізу наукової літератури з метою визначення рівня дослідженості проблеми формування соціокультурної компетентності, зокрема креативності як її складової.

У статті розглядається структура креативності фахівця, що здійснює професійну діяльність у межах освітніх програм закладу вищої освіти, акцентовано увагу на тих професійно важливих особистісних якостях, знаннях та вміннях, що забезпечують готовність до нестандартних підходів до вирішення складних педагогічних ситуацій, здатність до конструктивної адаптації класичних алгоритмів дій до актуальних викликів часу.

З'ясовано, що креативність як здатність до творчості, продукування нових ідей, уміння відходити від традиційних схем модернізує зміст соціальної взаємодії, забезпечуючи можливість майбутньому вчителю відповідати на запити сьогодення. Наголошено на тому, що креативність виступає базисною засадою проведення вчителем ефективної науково-дослідної роботи, систематичного вдосконалення змісту та методів навчання, накопичення наукової та навчальної інформації, налагодження продуктивної роботи в команді, спрямованої на вирішення актуальних педагогічних проблем. Креативна особистість прагне до подолання шаблону та формальності в стосунках з вихованцями, виявляє готовність до створення принципово нових ідей, пов'язаних з навчанням і вихованням підрастаючого покоління.

Ключові слова: креативність, особисті якості, соціокультурна компетентність, педагогічні умови, формування, фахівець.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Сучасна освітня реальність формується під впливом активних процесів модернізації суспільства. Інноваційна модель розвитку неминуче впливає на всі сфери життя людини сьогодення, пред'являючи до неї особливі запити та вимоги. Нові виклики сучасності зумовлюють необхідність у підготовці креативно мислячої самостійної особистості, орієнтованої на саморозвиток та реалізацію власного творчого потенціалу. В освітньому просторі сучасного закладу вищої освіти має бути сформований майбутній фахівець, що «не губиться в новій пізнавальній та життєвій ситуаціях, не зупиняється, якщо немає готових рішень, не чекає підказки, а самостійно шукає джерела інформації, шляхи розв'язання, оскільки вміння вчитися змінює стиль мислення та життя особистості» [2, с. 14].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості креативності як соціально важливої якості особистості активно стали вивчатися психологами починаючи з другої половини XX століття. У зарубіжній науковій літературі існує велика кількість спроб розкрити зміст цього терміну: «Креативність є сплавом сприйняття, здійснених новим способом (Маккеллар), здатністю знаходити нові зв'язки (Кюбі), виникненням нових відносин (Роджерс), появою нових творів (Меррей), схильністю здійснювати і пізнавати нововведення (Лассуель), діяльністю розуму, що зумовлює нові відкриття (Жерар), трансформацією досвіду в нову організацію (Тейлор), пред'явленням нових констеляцій значень (Гізелін)» [3, с. 112].

У сучасному педагогічному словнику креативність визначається як «творчі можливості (здібності) людини, що можуть виявлятися у мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності, характеризувати особистість загалом або її окремі сторони, продукти діяльності, процес їх створення» [5, с. 192].

Говорячи про традиційні погляди на креативність, що знайшли відображення в сучасних дослідженнях, О. Нікітюк зазначає, що зміст цієї особистісної категорії завжди потребував уточнення, оскільки у науковому середовищі точилися суперечки щодо його трактування: креативність як дивергентне мислення (Дж. Гілфорд, О. Тихомиров), інтелектуальна активність (Д. Богоявленська, Л. Єрмолаєва-Томіна), інтегрована якість особистості (Я. Пономарьов та ін.) [3, с. 69].

Аналіз наукових досліджень [1; 3; 4] дозволяє сфокусувати увагу на таких особливостях креативності як готовність до подолання стереотипності в мисленні, почуттях, спілкуванні; як вміння створювати оригінальні цінності, приймати нестандартні рішення, виходити за межі відомого; як інтегральна властивість, що дозволяє втілювати творчі можливості. Креативна людина завжди більш терпима до оточуючих: вона готова визнати, що звичний для неї спосіб

поведінки, можливо, не найкращий, але прийнятий нею через звичку; що кожна особа живе у своєму світі і бачить його по-своєму, а не так, як їй диктують оточуючі.

Більшість сучасних авторів [4; 6; 7; 8] вважає, що креативність є стійкою характеристикою особистості, що відображає здібності індивіда до творчості, рівень його творчої обдарованості.

Метою статті є висвітлення педагогічних умов формування креативності як складової соціокультурної компетентності фахівця.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В умовах глибоких трансформацій у суспільстві на перший план виходить рівень професійної підготовки вчителя та розвитку його професійно цінних особистісних якостей. Зважимо на те, що педагогічним працівникам доводиться здійснювати педагогічну діяльність в умовах постійної невизначеності, в роботі з молоддю інноваційність є обов'язковою умовою педагогічної взаємодії, що актуалізує значущість формування креативності майбутніх фахівців.

Педагогічні умови є по відношенню до педагогічної системи закладу вищої освіти є зовнішніми факторами, що створюють середовище ефективного розв'язання завдань освітнього процесу [4, с. 82]. В них відображається сукупність можливостей освітнього (форми, методи, засоби навчання, навчальна взаємодія викладачів і студентів) та матеріально-просторового середовища, що вирішальним чином впливають на функціонування системи, забезпечуючи її ефективність та розвиток. Варто зазначити, що окремі умови не можуть суттєво впливати на ефективність процесу розвитку креативного мислення майбутніх фахівців, тому необхідно визначити комплекс взаємодоповнюючих педагогічних умов. Під педагогічними умовами розуміємо сукупність заходів, що забезпечують успішність розвитку креативності майбутніх фахівців у процесі їх професійної підготовки у закладі вищої освіти [4, с. 83].

Аналіз досліджень, присвячених вивченню педагогічних умов, що сприяють вирішенню завдань формування креативності майбутніх фахівців як складової їх соціокультурної компетентності, а також врахування особливостей професійної підготовки майбутніх учителів дозволили сформулювати такі педагогічні умови: *1) розвиток мотивації студентів щодо проявів креативності в освітньому процесі; 2) створення творчого освітнього середовища як фактору розвитку креативності студентів; 3) включення майбутніх фахівців у діяльність з вирішення творчих професійних завдань, зокрема проектів.*

Наскрізним завданням професійної підготовки у педагогічному закладі вищої освіти є розвиток творчої індивідуальності та креативності майбутніх учителів. Безумовно, успішність досягнення цієї мети можлива лише за умови активізації творчої пізнавальної діяльності, яка визначається спонукальною функцією мотивації. Розвиток мотивації студентів щодо проявів креативності в освітньому процесі, різноманітні підходи до стимулювання творчих пошуків забезпечують відповідну спрямованість особистості майбутнього вчителя.

Поняття «мотивація» містить уявлення про потреби, бажання, наміри, прагнення людини, які виявляються у певних зразках поведінки у різних пізнавальних чи життєвих ситуаціях, в управлінні власною діяльністю відповідно до цілей та зовнішніх обставин, в яскраво виражених пізнавальних потребах. Розвиток інтересу та позитивної мотивації до творчої діяльності зумовлений мотиваційною включеністю студентів у самостійний пошук вирішення професійних проблем, їх участю в проектних дослідженнях. У процесі професійної підготовки важливо враховувати рівень соціальної активності студентів, що передбачає володіння комунікативними вміннями, досвід роботи в команді, участь у спільній творчій діяльності. Розвитку мотивації студентів у контексті прояву ними креативності в освітньому процесі сприяють ситуації незавершеності, що використовуються в освітньому процесі, розв'язання завдань, що мають ймовірнісний характер вирішення або відхилення від

традиційних схем, відкритість та варіативність розв'язку. Стимулюючого значення набувають такі прийоми розвитку креативності, як заохочення безлічі питань, припущень; самостійний пошук відповідей; стимулювання незалежності та відповідальності суджень особистості; схвальне оцінювання продуктів уяви; педагогічна підтримка дослідницької діяльності. Прояви індивідуальності, творчої активності та самостійності, прагнення до самореалізації і самоствердження у професійній діяльності – все це свідчить про формування креативності як складової соціокультурної компетентності майбутнього фахівця.

Важливим фактором розвитку позитивної мотивації та творчого потенціалу майбутніх учителів, стимулювання креативних проявів особистості є створення творчого освітнього середовища. На думку Л. Петришин, креативне освітнє середовище завдяки системному і послідовному використанню сукупності методів, засобів і форм організації діяльності студентів забезпечує задоволення їх потреби в самореалізації [6, с. 118].

Основою розвитку особистості в творчому освітньому середовищі повинен виступати суб'єктний досвід, що формується та визначається цим середовищем [10, с. 35]. Творчий підхід до організації освітнього процесу у закладі вищої освіти, що є ознакою творчого освітнього середовища, передбачає усвідомлення кожним студентом себе творчою особистістю, визначення себе як майбутнього фахівця, вивчення задля подальшого вдосконалення власних особистісних якостей. Освітнє середовище, побудоване на співпраці та спільній творчій діяльності викладачів та студентів, сприяє розвитку характерних для креативних людей якостей: здатності до оригінальних рішень; вмінь генерування нових ідей; готовності до розробки нових технологій та способів діяльності; вмінь швидко реагувати на зміни умов діяльності та відповідно з цим змінювати траєкторію діяльності; вмінь виявляти чутливість до інновацій; готовності до прийняття нових, більш ефективних рішень; вмінь робити аргументовані, зважені висновки, доказово відстоювати власну позицію; здатності бачити проблему та вирішувати її власними силами, покладаючись на свої знання.

Освітнє середовище, побудоване на творчому підході до навчання, врахуванні індивідуальних особливостей та пізнавальних можливостей студентів, з оперттям на їх суб'єктний досвід та систему цінностей, стає фактором розвитку та саморозвитку особистості майбутнього фахівця. Ділові міжособистісні відносини, спільна творча діяльність, комфортний психологічний мікроклімат, насичений позитивними емоціями, – все це стимулює студентів до творчості, пошуку оригінальних способів розв'язання завдань, створення творчих проєктів, генерування нових ідей. Розвиваючись творчо, особистість формує стійку життєву позицію, основними характеристиками якої є відмова від стереотипів поведінки, шаблонів у прийнятті рішень, способах діяльності та поведінці. Творча особистість прагне постійного саморозвитку, виявляючи при цьому бажання створювати щось нове, змінювати себе та навколишній світ. Креативність особистості проявляється у поведінці та діяльності фахівця, коли вчителю доводиться приймати рішення у ситуаціях невизначеності, непередбачуваності, на які так багата педагогічна дійсність. Потреба у творчому вираженні власної індивідуальності, у постійному вдосконаленні педагогічної майстерності, у пошуку нових засобів самореалізації є найважливішим мотивом зростання та розвитку особистості майбутніх учителів. Створення творчого освітнього середовища є продуктом невтомної мудрої праці високорозвиненого колективу однодумців (викладачів та студентів), їх спільної творчої діяльності, що сприяє розвитку мотивації та пізнавальної активності, значно підвищуючи ефективність та якість навчання студентів у педагогічному закладі вищої освіти.

Відомим фактом є те, що креативність розвивається у процесі вирішення професійно-педагогічних та творчих завдань. Включення майбутніх фахівців у діяльність з вирішення професійно-педагогічних завдань, виконання творчих завдань та проєктів зумовлює їх готовність до застосування набутих знань, їх реконструкції, перетворення інформації та успішної практичної діяльності. Варто зазначити, що креативність передбачає не тільки здібності, пов'язані з творчим розв'язанням професійних завдань, а й якості, що

характеризують професійно-педагогічну активність студентів: високу самооцінку, впевненість у собі як фахівцеві, позитивний настрій на досягнення високих результатів.

Завдання викладача у педагогічному закладі вищої освіти – максимально наблизити характер навчальної діяльності до тих ситуацій, що майбутньому фахівцеві доведеться повсякденно вирішувати у професійній діяльності. Вирішення зазначеної проблеми нам бачиться в організації пізнавальної діяльності на навчальних заняттях шляхом створення виховних, дидактичних та соціально-психологічних ситуацій, участі студентів у проєктній діяльності. Адже у розвитку творчих здібностей велику роль відіграє продуктивна уява, що творить нові образи. Добре розвинена уява дозволяє студентові комбінувати способи розв'язання завдань, використовуючи власний когнітивний досвід; створювати нові оригінальні конструкції знань.

Систематичне використання інноваційних технологій навчання, ситуаційних завдань, організація та проведення ділових ігор та семінарів-дискусій, організація проєктної діяльності дозволить студентам активно сприймати, засвоювати та застосовувати теоретичні знання на практиці, розвивати професійні інтереси та ціннісне ставлення до професійної діяльності, підносити рівень особистісної значущості знань, що зрештою виступить фундаментом становлення особистісного креативного підходу молодого фахівця до розв'язання професійних завдань.

Активне включення студентів у безпосередній освітній процес передбачає ускладнення пізнавальної діяльності майбутніх учителів: від опису ситуацій – до аналізу та включення в діяльність з їх вирішення, прояву ініціативності та самостійності, реалізації творчих задумів перетворення дійсності. Проходження виробничої практики, під час якої студенти зіштовхуються з різними професійними ситуаціями і змушені розв'язувати найрізноманітніші завдання в умовах непередбачуваності, сприяє глибокому зануренню в діяльність, вимагає міцних та всебічних предметних та психолого-педагогічних знань, практичних навичок, розвинених здібностей та готовності до їх застосування, створення власних творчих проєктів, реалізації креативних ідей та нестандартних рішень. Включення студентів у навчальну діяльність через вирішення практико-орієнтованих завдань і ситуацій має відповідати важливим вимогам: їх зміст має стосуватися сфери пізнавальних та професійних інтересів студентів-майбутніх фахівців, бути суттєвим для їх професійного самовизначення.

Формування креативності як складової соціокультурної компетентності майбутніх фахівців залежить від правильної організації пошукової, дослідницької активності студентів. Проєктна діяльність студентів дозволяє поряд з оволодінням важливими теоретичними знаннями набути вмінь створювати власні освітні продукти, такі як: розробка фрагментів предметного змісту (творчі проєкти); дослідження, що підтверджують правильність висунутої гіпотези (дослідні проєкти); рекомендації, інструкції, алгоритми діяльності (практико-орієнтовані проєкти); інформація з проблеми (інформаційні проєкти); виховні та навчальні заходи (ігрові проєкти) [9, с. 208].

Правильно організована проєктна діяльність дає можливість студентам працювати над дійсно актуальною, цікавою, професійно значущою проблемою і робити це у захоплюючій формі. Сенс проєктної діяльності полягає в тренуванні творчих умінь студентів: виявляти проблеми, що потребують вирішення задля життєвого, навчального та соціального розвитку; орієнтуватися у різних підходах для прийняття конструктивних рішень; складати алгоритм розв'язання завдань; обирати спосіб вирішення навчального завдання, виходячи з наявних освітніх, матеріально-технічних та власних особистісних можливостей; аргументувати запропоновані варіанти рішень та обґрунтовувати свій вибір; планувати, реалізовувати, коригувати діяльність з урахуванням отримання нових освітніх продуктів; брати на себе відповідальність за результати ухваленого рішення; володіти навичками самоконтролю, самомотивації, рефлексії, самооцінки. Важливими якостями, що забезпечують реалізацію креативності майбутніх фахівців, є наполегливість, самовладання та цілеспрямованість, що

виробляються завдяки подоланню труднощів під час проєктної діяльності, своєчасній адаптації до викликів сьогодення.

У роботі над проєктами акцент робиться на спільній творчій діяльності. З цієї метою широко використовуються інтерактивні методи навчання, орієнтовані на взаємодію. До таких методів доцільно віднести метод групового вирішення проблем, групової рефлексії, «круглий стіл», метод аналізу конкретних ситуацій, ділові та рольові ігри. Використання ігор в освітньому процесі створює позитивний емоційний фон, розвиває мотивацію, сприяє відпрацюванню конкретних практичних умінь, їх закріпленню під час виконання практико-орієнтованих завдань у рольовій діяльності. У процесі вирішення проблемних ситуацій активно засвоюються та поглиблюються знання, формуються вміння вироблення та дотримання алгоритму послідовності виконання завдань, швидкість та точність вибору способів професійних дій. Проблемне та евристичне навчання передбачають включення тих, хто навчається, в самостійний пошук знань для вирішення навчальних проблем, що, безумовно, розвиває їх креативність та пізнавальну активність.

Залучення майбутніх учителів до детального дослідження конкретних ситуацій, їх критичного аналізу, прийняття самостійних рішень сприяє розвитку таких важливих для професійної діяльності компетенцій, як: усвідомлення багатозначності виникаючих у діяльності проблем та життєвих ситуацій; критичне, аналітичне та креативне мислення; практичні навички роботи з інформацією; вміння пошуку та вибору альтернативних рішень; вміння управлінських рішень; готовність до інновацій у професійній діяльності; комунікативні вміння; вміння вибору оптимальних варіантів продуктивної взаємодії у групових видах діяльності. Йти до успіху, не зважаючи на труднощі, невдачі, скептичне ставлення оточуючих, – у цьому й проявляється креативність особистості. Отже, креативна діяльність, спрямована на реалізацію дослідницького проєкту чи вирішення професійних завдань, вимагає від майбутніх учителів певних зусиль, пов'язаних з такими волевовими якостями, як цілеспрямованість, самостійність, відповідальність, ініціативність, упевненість у собі, завзятість, винахідливість та наполегливість.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Креативність як здатність до творчості, продукування нових ідей, умінь відходити від традиційних схем модернізує зміст соціальної взаємодії, забезпечуючи можливість майбутньому вчителю відповідати на запити сьогодення, швидко і неординарно вирішувати проблемні питання, пов'язані з організацією взаємовідносин з учнями як в урочний, так і позаурочний час. Креативна особистість прагне до подолання шаблону та формальності в стосунках з вихованцями, виявляє готовність до створення принципово нових ідей, пов'язаних з навчанням і вихованням підростаючого покоління.

Чинники креативності – чіткість і гнучкість мислення, чутливість до проблем, оригінальність, винахідливість, конструктивність – дозволяють учителю застосовувати комплекс спеціальних методів творчого розвитку учнів: методи проблематизації, методи продукування ідей, методи, спрямовані на розвиток аналітичних умінь. Соціокультурна компетентність креативного вчителя, що має власний стиль викладання, формується під впливом як внутрішніх факторів (попередніх знань, досвіду, професійних якостей), так і зовнішніх (нормативні засади професійної діяльності, професійна етика, необхідність постійного підвищення кваліфікації). Основні якості креативної особистості, такі як інтелект; знання та досвід; широта світогляду; самостійність і сміливість мислення; здатність до критичного оцінювання попереднього досвіду і навколишньої дійсності; діалектичний світогляд; індивідуальність, оригінальність і незалежність у прийнятті рішень; альтернативність; здатність фантазувати; широке використання наукового підходу в практичній діяльності, дозволяють сформувати високий рівень готовності до вирішення майбутніми вчителями професійних завдань педагогічної взаємодії.

Таким чином, ефективний розвиток креативності як складової соціокультурної компетентності фахівця, можливий у спеціально організованому творчому середовищі

закладу вищої освіти, в якому студенти спостерігають творчі зразки поведінки та діяльності, активно включаються в різні види продуктивної діяльності, що потребує прояву позитивної мотивації, ініціативи, самостійності у постановці та вирішенні проблем. На наш погляд, виявлені та обгрунтовані в статті педагогічні умови можуть розглядатися як необхідні для формування креативності майбутніх фахівців, їх творчих здібностей та готовності самостійно приймати рішення у нестандартних ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Белоусова Р. В. Індивідуально-типові особливості комунікативної креативності : автореф. дис. канд. псих. наук : 19.00.01 / 97. Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2004. 19 с.
- [2] Мороз О. Г. Професійна адаптація молодого вчителя: навчальний посібник. К. : КДШ ім. О. М. Горького, 1980. 96 с.
- [3] Нікітюк О. Б. Креативність як невід'ємний компонент інтелектуального розвитку творчої особистості в процесі навчання у вищих навчальних закладах. Креативна педагогіка : наук.-метод. зб. Вінниця ; Житомир, 2011. Вип. 1. 174 с.
- [4] Олексенко В. М. Розвиток креативності через нову релевантну педагогічну технологію в підготовці фахівців. Нові технології навчання : наук.-метод. зб. Київ : Інститут ІТЗО, 2007. Вип. 47. С.81-86.
- [5] Педагогічний словник / За ред. дійсного члена АПН України М. Д. Ярмаченка. К.: Педагогічна думка, 2001. 516 с.
- [6] Петришин Л. Й. Креативне середовище як педагогічна умова формування креативності майбутніх соціальних педагогів. Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2013. № 2. С. 61-71
- [7] Твердохліб Н. В. Проблема розвитку креативності особистості у психолого-педагогічних наукових дослідженнях // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць. Вип. 43. / редкол. : В. І. Шахов (голова) та ін. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. С. 399-402.
- [8] Фрицюк В. А. Проблема креативності у педагогічних дослідженнях / В. А. Фрицюк // Педагогічна думка. Львів, 2009. № 1. С. 32-38.
- [9] Хупавцева, Н.О. (2013). Проблема креативної особистості та механізми її прояву. Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. Український науковий журнал. Київ, 3, 207-211.
- [10] Штифурак В. Є. Соціально-педагогічні основи виховної роботи зі студентською молоддю у вищих навчальних закладах : автореферат дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.05 соціальна педагогіка. Луганськ, 2011. 46 с.

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMATION OF CREATIVITY AS A COMPONENT OF SOCIO-CULTURAL COMPETENCE OF A PROFESSIONAL

Moskovchuk Olga Sergeevna

doctor of Philosophy, Assistant of the Department of Pedagogy, Vocational Education and Management of Educational Institutions of Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University,

Vinnytsia, Ukraine

ORCID ID 0000-0003-4568-1607

moscovchuk_olia@ukr.net

Stoliarenko Olena Viktorivna

Doctor of Pedagogics, Professor of the Department of Pedagogy, Vocational Education and Management of Educational Institutions at Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University,

Vinnytsia, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-1899-8089

olena-best@ukr.net

Stoliarenko Oksana Vasylivna

Candidate of Pedagogics, Associate Professor at the Department of Foreign Languages, Vinnytsia National Technical University,

Vinnytsia, Ukraine

ORCID ID 0000-0001-7080-0626

oksanny-81@ukr.net

Abstract. Our time is characterized by an endless and powerful flow of information, which leads to innovative changes in all spheres of society. Due to the complex processes related to informatization and digitalization of society, the requirements for the competencies of modern specialists are changing. The new state educational standard prescribes the competencies that a teacher must have. In addition to the basic, basic competencies, which provide general professional knowledge, important for effective and productive work are informational, communicative, legal, creative, reflective, social, socio-cultural, conflict. The article presents the results of the analysis of the scientific literature in order to determine the level of research on the problem of formation of socio-cultural competence, in particular creativity as its component. The article considers the structure of creativity of a specialist who carries out professional activities within the educational programs of higher education, focuses on those professionally important personal qualities, knowledge and skills that provide readiness for non-standard approaches to solving complex pedagogical situations, ability to constructively adapt classical algorithms actions to the actual challenges of the time. It was found that creativity as the ability to create, produce new ideas, the ability to move away from traditional schemes modernizes the content of social interaction, providing an opportunity for future teachers to meet the demands of today. It is emphasized that creativity is the basic principle of effective research work by teachers, systematic improvement of content and teaching methods, accumulation of scientific and educational information, establishing productive teamwork aimed at solving pressing pedagogical problems. Creative personality seeks to overcome the pattern and formality in relationships with students, shows a willingness to create fundamentally new ideas related to the teaching and education of the younger generation.

Key words: creativity, personal qualities, sociocultural competence, pedagogical conditions, formation, specialist.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Bielousova R. V. (2004) Indyvidualno-typovi osoblyvosti komunikatyvnoi kreatyvnosti : avtoref. dys. ... kand. psyk. nauk : 19.00.01 / 97. Pivdenoukr. derzh. ped. un-t im. K. D. Ushynskoho. Odesa, 2004. 19 s.; (in Ukrainian).
- [2] Moroz O. H. Profesiina adaptatsiia molodoho vchytelia: navchalnyi posibnyk. K. : KDSH im. O. M. Horkoho, 1980. 96 s.; (in Ukrainian).
- [3] Nikitiuk O. B. Kreatyvnist yak nevidiemnyi komponent intelektualnoho rozvytku tvorchoi osobystosti v protsesi navchannia u vyshchych navchalnykh zakladakh. Kreatyvna pedahohika : nauk.-metod. zb. Vinnytsia ; Zhytomyr, 2011. Vyp. 1. 174 s.; (in Ukrainian).
- [4] Oleksenko V. M. Rozvytok kreatyvnosti cherez novu relevantnu pedahohichnu tekhnolohiiu v pidhotovtsi fakhivtsiv. Novi tekhnolohii navchannia : nauk.-metod. zb. Kyiv : Instytut ITZO, 2007. Vyp. 47. S.81-86; (in Ukrainian).
- [5] Pedahohichni slovnyk / Za red. diisnoho chlena APN Ukrainy M. D. Yarmachenka. K.: Pedahohichna dumka, 2001. 516 s.; (in Ukrainian).
- [6] Petryshyn L. Y. Kreatyvne seredovyshche yak pedahohichna umova formuvannia kreatyvnosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv. Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka. 2013. № 2. S. 61-71; (in Ukrainian).
- [7] Tverdokhlib N. V. Problema rozvytku kreatyvnosti osobystosti u psykhologo-pedahohichnykh naukovykh doslidzhenniakh // Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriya : Pedahohika i psykholohiia : zb. nauk. prats. Vyp. 43. / redkol. : V. I. Shakhov (holova) ta in. Vinnytsia : TOV «Nilan LTD», 2015. S. 399-402; (in Ukrainian).
- [8] Frytsiuk V. A. Problema kreatyvnosti u pedahohichnykh doslidzhenniakh. Pedahohichna dumka. Lviv, 2009. № 1. S. 32-38; (in Ukrainian).
- [9] Khupavtseva, N.O. (2013). Problema kreatyvnoi osobystosti ta mekhanizmy yii proiavu. Osvita rehionu: politolohiia, psykholohiia, komunikatsii. Ukrainskyi naukovyi zhurnal. Kyiv, 3, 207-211; (in Ukrainian).
- [10] Shtyfurak V. Ye. Sotsialno-pedahohichni osnovy vykhovnoi roboty zi studentskoiu moloddiu u vyshchych navchalnykh zakladakh : avtoreferat dys. ... d-ra. ped. nauk : 13.00.05 sotsialna pedahohika. Luhansk, 2011. 46 s.; (in Ukrainian).

УДК 378.147

DOI: 10.31652/2412-1142-2022-65-174-183

Пугач Віталіна Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін
Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Західноукраїнського національного університету,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0002-1653-7473
pugach.vitalina@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПРАВОЗНАВЦЯ

Анотація. Пошук шляхів удосконалення освітнього процесу у вищій школі у швидкозмінних умовах сучасного суспільного розвитку є ключовим питанням для науковців різних галузей знань. З метою забезпечення ефективного функціонування економічної системи та державних інститутів у процесі професійної підготовки необхідно сформувати в майбутніх фахівців галузі «Право» вміння не лише використовувати свої компетенції для розв'язання професійних завдань, а й здатність передбачити розвиток і наслідки певної суспільної ситуації залежно від прийнятих чи відхилених нормативних актів та власних правових дій. У статті проаналізовано підходи вітчизняних і закордонних учених до проблеми формування професійної компетентності майбутнього фахівця в галузі права. Теоретичний аналіз наукових публікацій з проблеми дослідження показав, що існує низка ґрунтовних теоретико-практичних напрацювань щодо змісту професійної компетентності. Однак, при цьому достатньо розробленими є власне її структурні компоненти в межах системного підходу, проте в кожному окремому випадку потрібне подальше дослідження їхнього змісту. Зважаючи на здійснений аналіз наукових досліджень з особливостей професійної діяльності фахівців в галузі права та результати експертного опитування, в структурі їхньої професійної компетентності запропоновано виокремити когнітивно-діяльнісний, мотиваційний, рефлексивний, аксіологічний та інформаційний компоненти. Варто зауважити, що професійна компетентність майбутніх правознавців має складну структуру з нелінійними взаємозв'язками між компонентами. Перспективи подальших досліджень убачаємо у визначенні критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі «Право», розробці процедури її діагностування, а також у вдосконаленні освітнього процесу шляхом визначення оптимального співвідношення аудиторної та дистанційної складової в умовах змішаної форми навчання в процесі розвитку професійної компетентності майбутніх правознавців і розробці відповідного навчально-методичного забезпечення.

Ключові слова: майбутній правознавець; професійна компетентність; змішане навчання.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Наша держава анонсувала курс на інтеграцію в європейську спільноту. Беззаперечно, що при цьому провідна роль належить фахівцям у галузі права, як гарантам в утвердженні ідеалів рівності, свободи і справедливості в суспільстві та реалізації державної політики щодо захисту громадянських прав і свобод. Правничій діяльності притаманні специфічні риси, невластиві низці інших професій. Зокрема, юридичну діяльність переважно розглядають як жорстке, регламентоване виконання всіма зобов'язаними щодо цієї діяльності особами встановлених законом процедур.

Попри це констатуємо, що в суспільстві наявні негативні тенденції до збільшення кількості злочинів, що вчиняються посадовими особами, зловживання службовим становищем, тощо. Це виводить проблему формування професійної компетентності та розвитку правової культури майбутніх правників на новий рівень. Зважаючи на особливості правозахисної діяльності, трактуємо професійну компетентність фахівців правової сфери як комплексну характеристику фахівця, що проявляється у здатності ефективно провадити професійну діяльність у певній галузі права та включає знання, уміння, навички, здібності,